

IV

RAD VLADE DFJ NA OBNOVI ZEMLJE

Ukoliko se rat bližio kraju, Privremena narodna vladai imala je da rešava sve složenije zadatke u vezi s obnovom privrede i izgradnjom novog društvenog uređenja. Ovo je zahtevalo najširu mobilizaciju narodnih masa, te su društvene i političke organizacije imale u to vreme prvorazrednu ulogu. Na kongresima omladine, Antifašističkog fronta žena i Jedinstvenih jugoslovenskih sindikata podržavani su naponi vlade u sređivanju teških prilika u zemlji. Četrnaestog marta, na Zemaljskoj konferenciji, Zemljoradnička stranka je odlučila da stupi u Jedinstveni narodnooslobodilački front Srbije. Nekoliko dana kasnije, frakcija Hrvatske seljačke stranke u Jedinstvenom narodnooslobodilačkom frontu Hrvatske donela je odluku da svi članovi stranke jednovremeno budu i članovi. Fronta i da van njega ne može biti nikakvih drugih stranačkih organizacija.

U duhu federativnog uređenja nove Jugoslavije, antifašistička veća formirala su federalne vlade u republikama: 9. aprila u Srbiji, 14. aprila u Hrvatskoj, 16. aprila u Makedoniji, 17. aprila u Crnoj Gori, 28. aprila u Bosni i Hercegovini, 5. maja u Sloveniji.

U vladi DFJ su se nalazili i predstavnici buržoazije, koji su radili na obnovi starog društvenog i političkog uređenja. Tako je Milan Grol, uz podršku reakcionarnih krugova na Zapadu, radio svim silama protiv vlade i ometao njene napore na obnovi zemlje. Usamljen, bez oslonca na bilo kakve snage u zemlji, on je 20. avgusta podneo ostavku na položaj potpredsednika vlade.

U nastojanju da što pre obnovi privredni život u zemlji, vlada je donela odluku o zameni okupatorskih i kvislinških novčanica novim dinarom Demokratske Federativne Jugoslavije. Na obnovi industrije, privrede i saobraćaja učinjeni su ogromni naponi i postignuti veliki rezultati, naročito na obnovi saobraćaja. Vlada je 7. juna donela Zakon o osnivanju Fonda za obnovu zemlje. Ona je, sem toga, mnogo radila na prehrani

stanovništva opustošenih krajeva: Crne Gore, Dalmacije, Gorskog kotara, Korduna, Bosne, Hercegovine i Slovenije. U tome su postignuti dobri rezultati, uprkos nedostatku saobraćajnih sredstava.

Narodna vlast je konfiskovala imovinu lica kažnjenih za nacionalnu izdaju. Konfiskovana imovina prelazila je u društveno vlasništvo. Vlada je početkom juna objavila Zakon o oduzimanju ratne dobiti stečene za vreme okupacije. Sve te mere potpuno su odgovarale revolucionarnim političkim i društvenim promenama u zemlji.

Godine 1945. sprovedena je i agrarna reforma: zemlja je oduzeta kapitalističkim elementima u poljoprivredi i data sitnim i siromašnim seljacima. Neposredno posle rata počela je u Vojvodini kolonizacija stanovništva iz pasivnih i opustošenih krajeva.

Da bi široke narodne mase zaštitila od kapitalističkih špekulanata, vlada je 21. juna donela Zakon o kontroli cena robe i Uredbu o borbi protiv špekulacije. Na državnom sektoru privrede utvrđivao se sistem jedinstvenih cena koji je, s administrativnim merama, ograničio slobodu trgovine.

Državnopravno stanje stvoreno u toku narodnooslobodilačke borbe sankcionisano je na Trećem zasedanju AVNOJ-a 7. avgusta u Beogradu (kada je AVNOJ proširen ulaskom 107 novih narodnih poslanika). Na tome zasedanju proglašena je Privremena narodna skupština, koja je, zasedajući do 26. avgusta, donela zakone o izborima i sazivu Ustavotvorne skupštine.

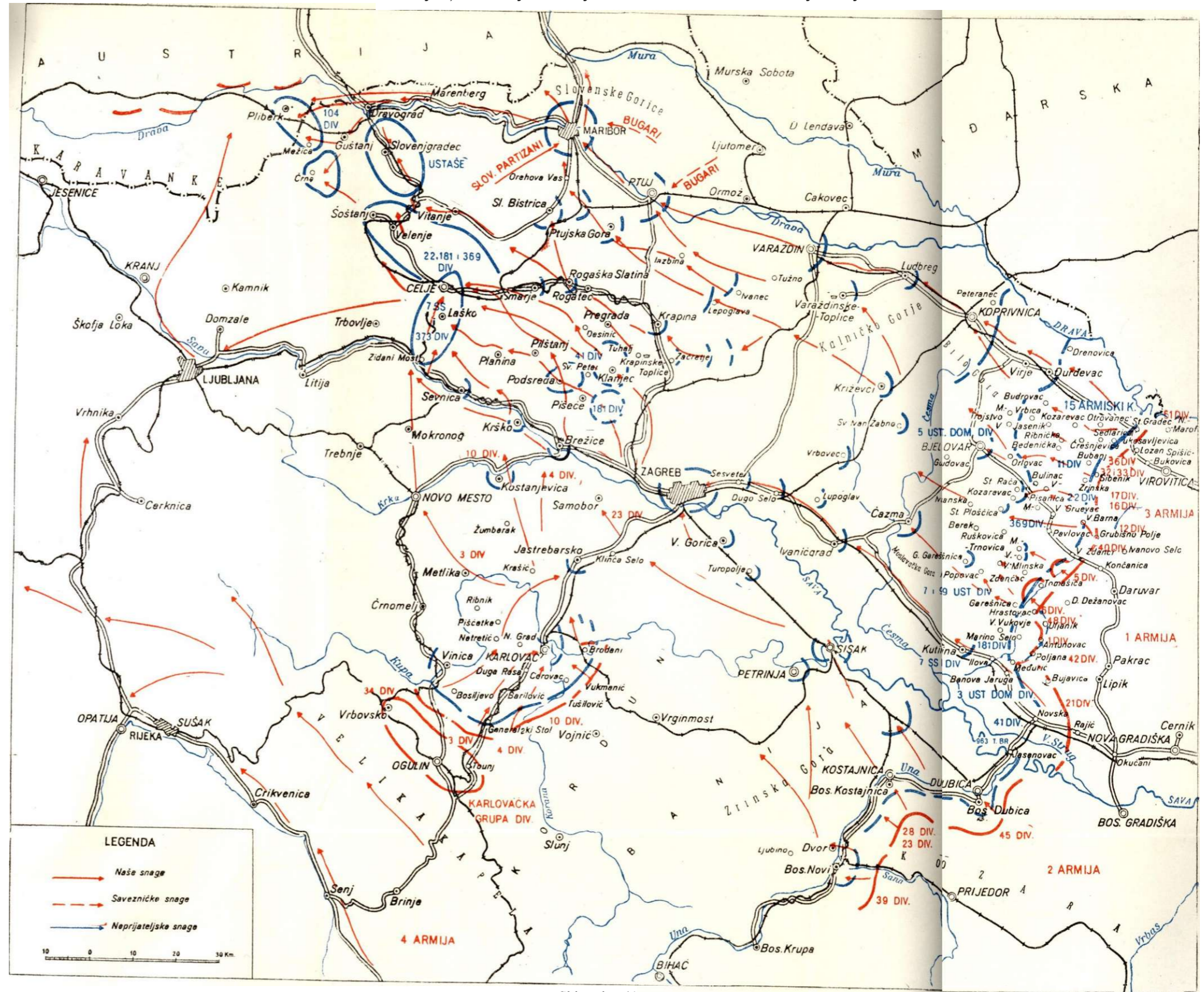
Krajem oktobra podneli su ostavku Ivan Subašić i njegov saradnik Sutej, koji su uoči izbora za Ustavotvornu skupštinu uzalud pokušavali da ometanjem konsolidacije zemlje izazovu intervenciju zapadnih sila u Jugoslaviji.

Opšti narodni izbori, sprovedeni 11. novembra, potvrdili su rešenost naroda Jugoslavije da samostalno upravljaju svojom sudbinom. Za listu Jedinstvenog narodnooslobodilačkog fronta glasalo je 90,48% birača koji su izišli na birališta.¹⁰¹ Novoizabrani narodni poslanici sastali su se 29. novembra, kada je narodno predstavništvo u Ustavotvornoj skupštini proglasilo Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju.

* * *

Fašističkom okupacijom, posle aprilskog sloma 1941, jugoslovenski narodi su dovedeni u najtežu situaciju u svojoj

prema saopštenju Savezne izborne komisije o rezultatima izbora narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu (Saveznu skupštinu i Skupštinu naroda) održanih 11. novembra 1945. godine. Borba, organ KPJ, 24. novembra 1945.

Skica br 41

istoriji. Sve građanske političke stranke, uglavnom, ranije ili kasnije, otvoreno ili prikriveno, stavile su se u službu okupatora. Jedino je KPJ, dosledna svojoj borbi za nacionalnu nezavisnost i demokratiju, ostala s narodom i kao opštejugoslovenska revolucionarna partija preuzela na sebe istorijsku odgovornost za sudbinu Jugoslavije.

Pripreme za oružani ustanak protiv okupatora i domaćih izdajnika počele su odmah posle aprilskog sloma bivše jugoslovenske vojske, i to u situaciji kada je naša zemlja bila razjedinjena i raskomadana, kada se neprijatelj spremao da masovnim zločinima, terorom i pljačkom uništi naše narode. Ove pripreme za ustanak sprovedene su planski, organizovano, sve do istorijske odluke CK KPJ od 4. jula 1941. godine o opštem narodnom oružanom ustanku. I pored takve unutrašnje situacije, momenat za ustanak bio je pravilno izabran: Sovjetski Savez, napadnut od strane sila Osovine, privukao je na sebe glavne neprijateljske snage, a narodi Jugoslavije bili su spremni da se prihvate oružja. Pokretanje oružane borbe protiv okupatora bilo je u skladu sa životnim interesima naroda Jugoslavije; ujedno, to je bio najveći izraz proleTERSKE solidarnosti sa borbom SSSR-a, prve zemlje socijalizma i glavne i vodeće sile u opštoj borbi protiv fašizma.

Ratno-revolucionarni cilj, postavljen na sednici CK KPJ od 4. jula 1941. godine: nacionalno i socijalno oslobođenje naroda Jugoslavije — postupno je ostvarivan tokom rata i revolucije. Borba protiv okupatora, kao prvi i najvažniji zadatak, sjedinjena je sa borbom protiv reakcionarne buržoazije, koja je težila da se pomoću okupatora (kasnije, u toku rata, i uz podršku iz inostranstva) dočepa vlasti i uspostavi stari buržoaski poredak. Naši narodi su se uporno i požrtvovano borili, podnoseći natčovečanske patnje u neravnoj četvorogodišnjoj borbi, ali svesni da će samo takvom borbom doći do konačne pobede, do potpunog oslobođenja. Tako se oslobodilački rat neminovno razvijao i kao narodna revolucija. Taj oslobodilački i revolucionarni karakter naše borbe ispoljavao se tokom celog rata, prilikom svakog našeg, bilo političkog bilo vojnog, poduhvata.

Kao što smo istakli, cilj je postupno ostvarivan, kako u pogledu stvaranja nove, narodne vlasti i države, tako i u pogledu stvaranja nove, narodne, revolucionarne armije, kao osnovne snage naše revolucije. Od prvih partizanskih odreda, kao teritorijalnih jedinica, prešlo se na udarne bataljone i proleTERSKE brigade, koje su bile osposobljene za dejstva širom Jugoslavije, zatim na krupnije oružane formacije — divizije i korpuse. Od mesnih narodnooslobodilačkih odbora, preko sreskih, oblasnih i pokrajinskih, došlo se do Antifašističkog

veća narodnog oslobođenja Jugoslavije. U tom pogledu 1943. godina predstavlja prekretnicu, jer se tada narodnooslobodilački pokret i u međunarodnim odnosima afirmisao kao jedina snaga nacionalnog otpora fašističkim okupatorima i, na najvećem delu teritorije, kao jedini nosilac stvarne vlasti naroda u Jugoslaviji. Taj jedinstveni sistem revolucionarne vlasti bio je izgrađen na principima federacije ravnopravnih naroda.

Sto se tiče organizovanosti, razmera, oblika borbe, naš rat i revolucija bili su prožeti mnogim specifičnostima u odnosu na pojedine pokrajine Jugoslavije. Naše vrhovno vojno i političko rukovodstvo znalo je da objedini sve napore, da težište borbe prenosi tamo gde su to nalagali interesi rata i revolucije. Stoga su borbena aktivnost jedinica NOVJ i partizanskih odreda, rad antifašističkih organizacija na oslobođenoj i neoslobođenoj teritoriji : delatnost KPJ i SKOJ-a značili jedinstven napor oko mobilizacije svih snaga radi ostvarenja ratno-revolucionarnog cilja.

Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945. godine vođen je u okvirima antihitlerovske koalicije, čvrsto oslonjen na snage Sovjetskog Saveza i zapadnih saveznika. Po svojim razmerama i po svojoj vojnoj snazi, on je bio jedinstven u okupiranoj Evropi, i kao takav ozbiljno je ugrožavao pozicije osovinskih sila u Jugoslaviji i na Balkanu. Oko 25 okupatorskih i oko 25 kvislinških divizija nalazilo se skoro redovno na jugoslovenskom ratištu. Jugoslavija je dala oko 1,700.000 ljudskih žrtava (10,8% ukupnog broja stanovništva, odnosno 34% svih gubitaka zapadnih saveznika). Jugoslovenska armija imala je 305.000 mrtvih i 425.000 ranjenih boraca. Naša borba, u moralno-političkom pogledu imala je i međunarodni značaj. Svojim primerom bila je podstrek ostalim porobljenim narodima Evrope na borbu protiv fašizma.

Tako je, pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije i druga Tita, posle četvorogodišnje natčovečanske borbe ostvaren ratno-revolucionarni cilj: nacionalno i socijalno oslobođenje. Stvorena je nova, narodna, demokratska država, ravnopravna zajednica jugoslovenskih naroda — bitni uslov za izgradnju socijalizma.